

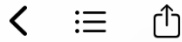
Dire' llimones,
pomes, rosals, roses,
sal i petrines,
i es pensaran que passes
entre es jardins i l'ona.

Per a Eugènia,
Carles Riba
maig 1936

Figura 1. Carles Riba, Autògraf a l'àlbum d'Eugènia Crexells. 1936

es relaciona amb un altre tret del llatí col·loquial de què parla Löfstedt, i que coincideix en general amb els parlars col·loquials, i aquest és el subjectiu-emocional (Löfstedt [1959] 1980, 33 nota).

Ara fixem-nos per exemple en la frase següent del nostre text, on trobem en l'espai de dues ratlles quatre paraules derivades:

Doncs, vet aquí que un dia el nostre Joan degué llevar-se amb l'ànima **gatívola** exclusivament, perquè es sentia tot **rodoteulades**, **irritadís** i **esgarrapador**. (OC/5, 272)

Veurem en primer lloc quines són les formes de creació de mots que trobem efectivament en el nostre text i ens fixarem en quines de les formes resultants són mots lexicalitzats. Per a això, ens basarem en el DGLC i veurem quines formes hi són recollides, tenint en compte, però, que algunes no hi apareixen per la seva previsibilitat, com explicaré més endavant.

Quadre de derivats i compostos a Joan Feréstec

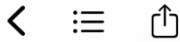
Taula 2. Derivació: sufixos i prefixos (quadre basat en Cabré 2002, 772-4)

-às/-assa	ullassos	morràs	
des-	desespantant		
-dís/ -dissa	irritadís		
-dor/ -a	esgarrapador	mormoladors	
-ej(ar)	fresseja	ronsejant	
-era	estarruferera	juguera	
-et/-a	germanet germaneta	rialleta	
-í/-ina	salvatgins		
-ia *	ferotgia		
-íssim/ -a	dolorosíssim	violentíssim	eficacíssima
-ívol/ -a	gatívola	mengívoles	
-ment, adv	feréstegament		
-ment, subst	enravenxinament		
-ó/ -ona	ninó		

* Aquest sufix no és inclòs al quadre de Cabré (2002), però la mateixa autora en parla al cos del seu text.

Taula 3. Derivació zero o conversió

adj>subst	amorrada
-----------	----------

Taula 4. Composició

no incl. al DGLC	rodeteulades	guarda-rodes
incl. al DGLC	busca-raons	

Per entendre en quins casos ens trobem davant d'una creació pròpiament dita o bé si es tracta d'un mot lexicalitzat, i tal com he indicat més amunt, cal tenir en compte que la previsibilitat del valor semàntic d'algunes formes derivades fa que no tinguin entrada al diccionari (tot i que el valor pragmàtic pugui no ser tan previsible: veg. Cabré, Rigau 1986, 77). Aquestes serien les unitats lexemàtiques formades amb sufixos valoratius: diminutius, augmentatius i despectius. Cabré i Rigau (1986, 74) inclouen aquests sufixos entre els aspectuals, segons la definició de Coseriu, i indiquen com «aplicats a radicals nominals, actuen com si fossin adjectius», és a dir que afegeixen un matís al radical, sense modificar-ne els trets. Així, podem diferenciar el valor del sufix -et, segons si apareix a la forma 'peuet', o a 'pitet'. Al primer cas, es tracta efectivament d'un valoratiu que el parlant interpreta encara com a tal, mentre al segon cas la forma ha estat totalment lexicalitzada i per tant tindrà una entrada pròpia al diccionari.

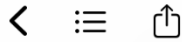
Dit això, de les formes que tenim al quadre anterior, tres sufixos són aspectuals (-às; -et; -ó) i per tant els lexemes resultants no seran inclosos al diccionari segons el que acabem d'explicar. De la resta, encara n'hi ha deu més que tampoc no són recollits al DGLC: **desespantar, esgarrapador, mormolador, estarrufer, juguera, irritadís, gatívola, amorrada** (subst.), **rodeteulades, guarda-rodes**.

Són totes aquestes formes no recollides al diccionari (utilitzo el DGLC com a exemple i prescindixo de si les recull en canvi el DCVB o un diccionari més modern com el DIEC2) les que ens interessin, perquè ens demostren l'interès de Riba per utilitzar un llenguatge més creatiu. Si a *Guillot, bandoler* es limitava a l'ús d'algun diminutiu, aquí trobem encara diminutius i també augmentatius, però sobretot un seguit d'altres formes que no podem classificar com a aspectuals. Totes són d'altra banda fàcilment interpretables i demostren a més la seva pròpia vitalitat i la productivitat dels afixos amb els quals s'han format.

Per altra banda, també cal relacionar aquests usos amb l'atenció i fins i tot la preocupació que a l'època havia mostrat Pompeu Fabra per la vitalitat dels diferents sufixos en català. Recordem en aquest sentit les múltiples *Converses* sobre aquest tema,²⁵ i en particular, pel que fa al sufix -ívol, el que escrivia el 12 de desembre de 1919:

25 Elisenda Bernal en nota al seu article ja citat, consultable en línia (<https://www.upf.edu/web/universitat/fabra-i-la-formacio-de-parauls-els-criteris-morfologics>, 2018-06-21), dóna una llista de les converses filològiques en què Fabra parla dels sufixos.

Quadre de derivats i compostos a *Joan Drogo*

Taula 6. Derivació: sufixos i prefixos (segueixo els mateixos criteris que al quadre referit a *Joan Feréstec*)

-ada	manada		
-am	gallam		
-arro/-a	cossarro		
-às, assa	ditàs		
des-	ø		
-dís/ -dissa	escoladís	trampeladís	
-dissa	cantadissa		
-dor/ -a	marejador		
-ej(ar)	xarrupeig*		
	fustejar	blavejar	ribotejar
	sedassejar	perlegen	parpellegen
-era	badallera		
-et/ -a	empenteta	poblet	reconet
	matxet	panxeta	negociets
	fusteret	joguina	ombreta
	foradet	teuladet	xiprerets
	llumet	germanet	farcellet
	veueta	noiet	
-í/ -ina	crystal·lines		
-ia	ø		
-íssim/ -a	prolongadíssima	subtilíssim	
-ívol/ -a	ø		
-ment, adv	golafrement	frenèticament	
-ment, subst	escarrassament	entendiment	llanguiment
-ó/ -ona	grassó		
-ós/ -osa	flairós	xafogós	bafarós
	plorós		
-ut/ -uda	llargaruda		

* Substantiu derivat regressiu del verb 'xarrupejar'.

En **negreta** els sufixos i els fenòmens que no apareixen a *Joan Feréstec*; ø indica en canvi que no hi ha ocurrences a *Joan Drogo* d'un sufix o d'una forma de creació productiva a *Joan Feréstec*.

Taula 7. Parasíntesi

encimbellat

Taula 8. Derivació zero o conversió

adj>subst ø

Taula 9. Composició

no incl.Fabra	0
incl.Fabra	esmaperdut

Si ens fixem en el quadre, ens adonem que la majoria de derivats són valoratius, especialment diminutius, o bé formes adverbials en -ment, tan freqüents que no les hem indicades totes. Pel que fa a la resta, si bé el nombre absolut de termes derivats és prou elevat, cal tenir en compte que el text és molt més llarg, i per tant ens trobem amb una quantitat relativa molt menor. Per altra banda, ens adonem també que la majoria són mots lexicalitzats, és a dir, seguint el criteri que havíem utilitzat amb el conte anterior, que són recollits al DGLC.

Si deixem de banda els valoratius (augmentatius en -arro, o -às; diminutius en -ó i -et) només 6 dels mots derivats que hi trobem es poden considerar creacions per derivació de l'autor (respecte als 10 que havíem trobat a *Joan Feréstec*, text que, com hem dit, és molt més curt). Aquests són: **gallam**, **marejador**, **escoladís**, **trampeladís** (en parlaré amb més profunditat més endavant), **escarrassament**, **bafarós**, a més d'**encimbellat**, cas particular format simultàniament per un prefix en- i un sufix -at, i que classifico com a parasintètic seguint el suggeriment de Cabré (2002, 765).

Podem deduir, doncs, que Riba ha anat madurant uns criteris de creació de mots que s'han allunyat de les indicacions de Fabra, si més no pel que fa a l'ús dels derivats. Si bé n'utilitza de valoratius perquè això donarà un to 'rondallístic' al seu text, ja no considera necessari utilitzar-ne d'altres per donar-los nova vida com Fabra reclamava: és rellevant, per exemple, que no aparegui cap sufix -ívol en tot aquest conte.

Cultismes i arcaïsmes?

Tampoc aquí trobem cultismes o arcaïsmes pròpiament dits però sí alguns termes poc utilitzats en contextos col·loquials i que en principi no ens esperariem en un tipus de text com el que ens ocupa. Respecte a *Joan Feréstec*, on els termes d'aquest tipus podien ser justificats gairebé sempre per motius de precisió semàntica, les justificacions aquí es fan més difícils.

- **batxiller** (adj). Malgrat que aquest mot aparegui al DCVB i també al DIEC2 com a terme del lèxic comú, fins i tot amb l'accepció que li trobem aquí de 'tafaner', Coromines en comenta la gairebé nul·la vigència en l'actualitat: «amb la fi de l'EM el mot entra en irremeiable decadència en català» (DECat, 1: 736,a). Efectivament, el CTILC només en recull dues ocurrences al segle XX: la primera és la que

il·lustracions, i per a l'edició de 1951 (Joventut), amb dibuixos de J. Narro, que és la que recull Sullà a *Obres Completes/5. Narrativa (OC/5)*. Per a l'anàlisi lingüística he tingut en compte aquestes diferents versions i en presentaré la col·lació, però també comentaré l'edició de Sullà, que, com he dit més amunt, presenta algunes variants que cal indicar.

D'acord altra vegada amb el gènere al qual es vol adaptar, l'autor utilitza una llengua amb aire de col·loquialitat però en realitat elaborada literàriament (vegeu més amunt, al capítol sobre *Guillot, bandoler*). Cal entendre en aquest sentit el comentari de Serrahima: «Hauríem de parlar d'una imatge literària del to col·loquial, que en el darrer dels contes, 'Joan Dropo', s'enfila molt amunt sense deixar de ser el que és» (Serrahima 1972, 330).

Veurem en parlar de *Joan Dropo* com cal matisar la segona part d'aquesta afirmació: en l'últim dels contes del recull la llengua és intencionadament poètica i el to col·loquial simplement decoratiu.

Marques d'oralitat

Com a *Guillot, bandoler*, trobem aquí també un gran nombre de marques d'oralitat que donen aire de col·loquialitat al llenguatge: «com si us digués» (OC/5, 271), «Ja veieu» (271), «espereu-vos» (271), «ja us dic jo que» (271), etc, i també d'exclamacions: «Qui atura un mestre...!» (275), «Que és trista la vida d'un bulldog!» (274); o bé de dislocacions: «La mare, tot era fer sospirs i exclamar...» (271).

Per altra banda, hi trobem també moltes construccions idiomàtiques, i veurem quin ús hi fa l'autor de cultismes i arcaïsmes. A més, hi veiem una marcada preferència per les formes derivades que em sembla rellevant i que estudiarem a continuació.

Creació de mots

Els romanistes que han estudiat les característiques del llatí vulgar hi han trobat coincidències amb els parlars populars, i veurem com algunes d'aquestes es poden aplicar al nostre text.

Einar Löfstedt ([1959] 1980, 32), per exemple, parla en tots dos casos d'assimilacions, de pleonasmes, i sobretot, cosa que ens interessa aquí, de la «sostituzione di espressioni logore, appassite o scolorite con espressioni concrete, corpose, spesso rozze». Riba també pretén afegir corporeïtat i color als mots per donar un to popular al seu llenguatge utilitzant el recurs de la derivació, tot i que, com veurem, aquest no n'és l'únic motiu.

La derivació, per altra banda, especialment en els casos en què ens trobem sufixos de tipus valoratiu (augmentatiu, diminutiu o despectiu),

L'ideal que perseguim no
és la resurrecció d'una llengua
medieval, sinó formar la llen-
gua moderna que fóra sortida
de la nostra llengua antiga sense
els llargs segles de decadència li-
terària i de supeditació a una
llengua forastera.

Pompeu Fabra

Figura 2. Pompeu Fabra, Autògraf a l'àlbum d'Eugènia Crexells. 1937

